

Piotr SZKUTNIK*

KSIĄDZ JÓZEF PIEKIELIŃSKI (PIEKIELNY) (1897–1942), OFIARA OBOZU KONCENTRACYJNEGO W DACHAU

Postacią wpisującą się w tematykę martyrologiczną, prezentowaną ostatnio na łamach biuletynu¹, jest osoba ks. Józefa Piekieleńskiego. Jego życie i kariera kapłańska nie wyróżniały go spośród ówczesnych duchownych katolickich². Jednak tragiczne okoliczności śmierci z rąk okupantów hitlerowskich, to dostateczny powód, by przybliżyć i utrwalić losy tego duchownego³. Rodzina i miejsce urodzenia oraz początki edukacji łączą osobę księdza z ziemią szadkowską. Później Józef Piekieleński uczył się poza Szadkiem. Także posługę kapłańską pełnił w innych miejscowościach, kończąc swe krótkie życie daleko od rodzinnego domu.

RODZINA

Ojciec Józefa, Władysław Piekieleński, służył jako żołnierz w armii carskiej. Przed ślubem został przeniesiony do rezerwy. Zamieszkał wówczas jako

---

* Piotr Szkutnik, dr, Katedra Historii Historiografii i Nauk Pomocniczych Historii, Wydział Filozoficzno-Historyczny, Uniwersytet Łódzki, 90-219 Łódź, ul. Kamińskiego 27a.

¹ Zob. J. Stulczewski, *Szadkowanie zamordowani w Katyniu*, „Biuletyn Szadkowski” 2011, t. 11, s. 93–111; D. Stefańska, *Marian Działarski (1900–1945) – kapłan męczennik*, „Biuletyn Szadkowski” 2011, t. 11, s. 113–136.

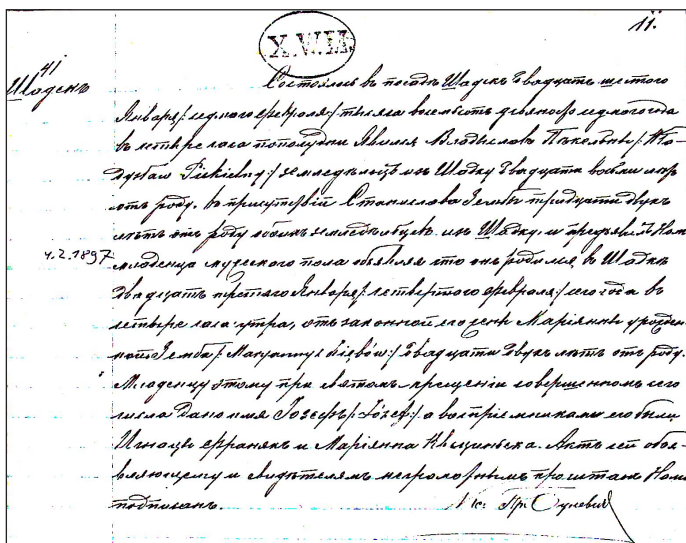
² J. Dębiński, *Duchowieństwo rzymskokatolickie diecezji wrocławskiej w latach 1918–1939*, Toruń 2010.

³ Biogram ks. J. Piekieleńskiego zawierają publikacje poświęcone zagładzie księży podczas okupacji hitlerowskiej. Dość obszerny znajduje się w artykule: J. Związka, *Martyrologium kapłanów diecezji częstochowskiej w czasie II wojny światowej*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 1976, t. 4, s. 268–269. Niewielką notkę biograficzną zamieszcza np. J. Szubzda, *Sieradzcy księża w Dachau*, „Na Sieradzkich Szlakach” 2008, R. 23, nr 1/89, s. 6. Niniejszy artykuł źródłowo bazuje przede wszystkim na teczce personalnej księdza. Zob. Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. Księdza Walentego Patykiewicza (dalej: AACz), Akta personalne, sygn. AP 279, k. 37–60.

kawaler w miejscu swego urodzenia, tj. w Nowych Boczках (parafia Rososzycza). Wybranka Władysława i matka Józefa, jako panna mieszkała u swych rodziców w Szadku. Podobnie jak Władysław, urodziła się w okolicznej wsi, w Remiszewie.

W Szadku, u notariusza Stanisława Zachwatowicza, 10 lutego 1895 r. Władysław Piekieleń i Marianna z Ziębów spisali intercyzę małżeńską, a następnie 19 lutego 1895 r. zawarli ślub⁴. Po ślubie Władysław przeniósł się do Szadku, gdzie rodziły się kolejne dzieci małżonków. W aktach stanu cywilnego swych dzieci, Władysław jest określany jako rolnik lub gospodarz.

Pierwszym dzieckiem pary był Feliks, urodzony 19 listopada 1895 r.⁵ Józef urodził się jako drugie dziecko, 4 lutego 1897 r., o 4 rano w Szadku. Jego ojciec liczył wówczas 28 lat, a matka 22 lata. Chrzest święty przyjął 7 lutego 1897 r., a jego rodzicami chrzestnymi zostali Ignacy Franiak i Marianna Kwiecieńska (zob. ryc. 1)⁶.

Ryc. 1. Akt urodzenia J. Piekieleńskiego (Piekielegno)

Źródło: Archiwum Państwowe w Łodzi, Urząd Stanu Cywilnego Szadek, 1897, Akta urodzonych, nr 41

⁴ Według aktu ślubu, Władysław (26 lat) był synem rolnika Szczepana i Wiktorii z Chanieckich małżonków Piekieleńnych, a jego wybranka Marianna (20 lat) była córką rolnika Kacpra i Katarzyny z Matuszewskich małżonków Ziębów. Świadcami ślubu byli Wiktor Kwiecieński (lat 45) i Jan Twardowski (lat 47), rolnicy z Szadku. Zob. Archiwum Państwowe w Łodzi (dalej: APŁ), Urząd Stanu Cywilnego (dalej: USC) Szadek, 1895, Akta ślubów, nr 22.

⁵ Przyjął chrzest w Szadku 25 listopada 1895 r. Chrzestnymi zostali Jan Twardowski i Marianna Zięba. Świadcami wymienionymi w akcie urodzenia byli Ludwik Jabłoński (lat 32) i Tomasz Łazuchiewicz (lat 40, rolnik), obydwaj zamieszkali w Szadku. Akt podpisał ks. Prosper Bukiewicz. Zob. APŁ, USC Szadek, 1895, Akta urodzonych, nr 287.

⁶ W akcie urodzenia z 7 lutego 1897 r. podpisanym przez ks. Prospera Bukiewicza jako świadek występuje Stanisław Zięba (lat 32), rolnik z Szadku. Zob. APŁ, USC Szadek, 1897, Akta urodzonych, nr 41.

Młodsze potomstwo Piekielenych rodziło się w odstępach trzyletnich: 3 listopada 1899 r. Marianna⁷, 14 listopada 1902 r. Stanisław⁸, 23 listopada 1905 r. Władysław Franciszek⁹, 16 lutego 1908 r. Marian¹⁰ oraz Zenon, zapewne najmłodszy, urodzony po 1910 r.¹¹

Józef był najstarszym dzieckiem, które dożyło wieku dojrzałego. Jego starszy brat Feliks zmarł jako niemowlę 6 stycznia 1896 r. w Szadku¹². Mimo swej przedwczesnej śmierci, Józef przeżył również większość młodszego rodzeństwa: Stanisław zmarł 18 października 1908 r. w Szadku¹³, jako 6-letnie dziecko, Zenon zmarł w 1937 r. krótko po zakończeniu studiów w Warszawie, a do Szadku wróciło jego ciało; Marianna zmarła tydzień przed swoim weselem w Szadku w 1938 r.¹⁴; a Władysław Franciszek został zamordowany w Katyniu w 1940 r.

Piekielemi zadbali o wykształcenie swoich dzieci. Świadczy to o świadomości rodziców, ambicji i trosce o przyszłość potomstwa¹⁵. Marianna skończyła kurs krawiecki. Władysław Franciszek ukończył Wydział Chemiczny Uniwersytetu Warszawskiego i był wykładowcą na Politechnice Warszawskiej¹⁶. Marian, ukoń-

---

⁷ Przyjęła chrzest w Szadku 12 listopada 1899 r. Chrzestnymi zostali Wincenty Kwiecieński i Teodora Dzikoska. Świadcami wymienionymi w akcie urodzenia byli Stanisław Zięba (lat 37) i Wincenty Kwiecieński (lat 49), rolnicy zamieszkali w Szadku. Akt podpisał ks. Prosper Bukiewicz. Zob. APŁ, USC Szadek, 1899, Akta urodzonych, nr 289.

⁸ Przyjął chrzest w Szadku 15 listopada 1902 r. Chrzestnymi zostali Michał Pawlikowski i Marianna Twardoska. Świadcami wymienionymi w akcie urodzenia byli Władysław Kwaśniewski (lat 38, kołodziej) i Michał Pawlikowski (lat 45, handlarz), zamieszkali w Szadku. Akt podpisał ks. Prosper Bukiewicz. Zob. APŁ, USC Szadek, 1902, Akta urodzonych, nr 336.

⁹ Przyjął chrzest w Szadku 26 listopada 1905 r. Chrzestnymi zostali Andrzej Piekielemy i Antonina Bąk. Świadcami wymienionymi w akcie urodzenia byli Teodor Dzikowski (lat 37, stolarz) i Wincenty Kwiecieński (lat 56, gospodarz), zamieszkali w Szadku. Akt podpisał ks. Stanisław Mirecki. Zob. APŁ, USC Szadek, 1905, Akta urodzonych, nr 295.

¹⁰ Przyjął chrzest w Szadku 23 lutego 1908 r. Chrzestnymi zostali Ignacy Kwiecieński i Zofia Pietrzak. Świadcami wymienionymi w akcie urodzenia byli Feliks Woszczalski (lat 49) i Wincenty Kwiecieński (lat 60), rolnicy zamieszkali w Szadku. Akt podpisał ks. Stanisław Mirecki. Zob. APŁ, USC Szadek, 1908, Akta urodzonych, nr 56.

¹¹ Kwerendą objąłem akta USC dostępne w APŁ (do 1910 r.).

¹² W akcie zgonu z 8 stycznia 1896 r. podpisanym przez ks. Prospera Bukiewicza jako świadek występuje Stanisław Zięba (lat 32), rolnik z Szadku. Zob. APŁ, USC Szadek, 1896, Akta zmarłych, nr 4.

¹³ W akcie zgonu z 21 października 1908 r. podpisanym przez ks. Stanisława Mireckiego jako świadców występują Franciszek Pietrzak (lat 40, szewc) i Wincenty Kwiecieński (lat 50, rolnik z Szadku). Zob. APŁ, USC Szadek, 1908, Akta zmarłych, nr 163.

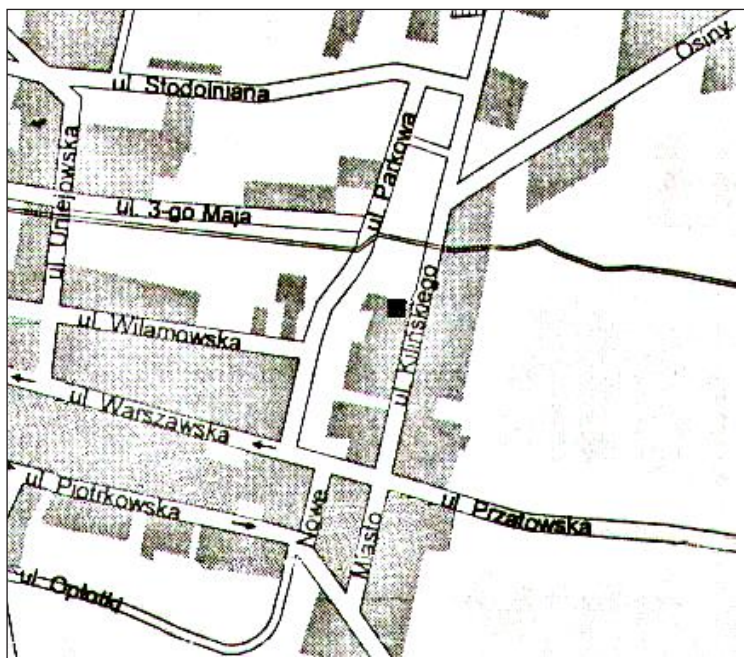
¹⁴ Nazwisko jej wybranka nie zachowało się jednak w pamięci żyjącego krewnego. Wywiad z 2 kwietnia 2012 r. przeprowadzony ze Zdzisławem Piekalnym zamieszkałym w Zduńskiej Woli, bratankiem ks. J. Piekieleńskiego.

¹⁵ Ich wnuk nie pamięta jednak, by rodzina przed wojną wyróżniała się religijnością. Nie wie również, czy rodzice księdza posiadali wykształcenie. Trudno zatem z obecnej perspektywy ocenić, w jakim stopniu wpłynęły na decyzję Józefa o wstąpieniu do stanu duchownego. Wywiad z 2 kwietnia 2012 r. przeprowadzony ze Zdzisławem Piekalnym...

¹⁶ Biogram zob. J. Stulczewski, *Szadkowanie zamordowani...*, s. 97–99.

czywszy szkołę w Krakowie, został kolejarzem. Zenon odbył studia rolnicze w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Zdobywanie wykształcenia wiązało się jednak z opuszczeniem domu rodzinnego. Józef (zapewne tak jak jego bracia) przyjeżdżał do rodziców w odwiedziny¹⁷.

Rodzice Józefa mieszkali w drewnianym domu (rozebranym po II wojnie światowej), położonym przy ul. Kilińskiego. Dom Piekiełnych znajdował się w pobliżu remizy strażackiej, od której dzieliła go działka, na której mieściła się kuźnia i przylegający do niej plac z domem państwa Ziębów (zob. ryc. 2)¹⁸.

Ryc. 2. Lokalizacja domu rodzinnego J. Piekiełńskiego w Szadku
Źródło: opracowanie własne na podstawie współczesnej mapy Szadku

Małżonkowie Piekiełni posiadali w Szadku 15-morgowe gospodarstwo rolne¹⁹. Według przekazów rodzinnych, było to 6 ha ziemi położonej za młynem, przy ul. Przatowskiej w Szadku.

¹⁷ Wywiad z 2 kwietnia 2012 r. przeprowadzony ze Zdzisławem Piekalnym...

¹⁸ Wywiad z 15 kwietnia 2012 r. przeprowadzony ze Stanisławem Godzińskim (ur. 1919 r.).

¹⁹ *Curriculum vitae* (zyciorys) ks. J. Piekiełńskiego z 1921 r. Zob. AACz, Akta personalne, AP 279, k. 37–37v. Zyciorysy te powstały na polecenie Kurii Biskupiej, wydane po spaleniu archiwum konsystorskiego. Zbierali je dziekani od księży z dekanatu. Miały zawierać miejsce i datę urodzenia, imiona rodziców i ich stan (zajęcie), przebieg wykształcenia oraz wyczerpanie wszystkich kolejnych stanowisk w diecezji. Zob. *Z kurji dyecezyjnej*, „Kronika Dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej” (dalej: KDKK), sierpień/wrzesień 1920, R. 14, nr 8/9, s. 233.

Ojciec Józefa był zaangażowanym społecznie mieszkańcem Szadku, pełnił funkcje samorządowe²⁰. Władysław zmarł śmiercią naturalną w 1942 r. w Szadku w swoim domu²¹. Jego żona przeżyła większość swych dzieci, umierając 7 grudnia 1961 r. w Szadku²².

Potomkowie Władysława modyfikowali nazwisko. W akcie urodzenia, Józef występuje pod nazwiskiem Piekielny. W wykazach alumnów seminarium, zawartych w schematyzmach diecezjalnych, figuruje jako Piekieliński i pod tym nazwiskiem występuje aż do śmierci.

W wyniku zdumiewających, co do swej kumulacji w jednej rodzinie, zgubnych zdarzeń losowych, dość liczne potomstwo Władysława i Marianny, zmarło przedwcześnie. Obecnie, jedynym ich potomkiem w linii męskiej jest Zdzisław Piekalny²³.

EDUKACJA

Józef rozpoczął naukę w szkole elementarnej, do której uczęszczał w Szadku. Następnie rodzice wysłali go do czteroklasowego realnego progimnazjum w Zduńskiej Woli, gdzie uczył się w latach 1908–1911. Ponieważ w wyżej wymienionych szkołach nie uczono łaciny, Józef przez rok pobierał prywatne nauki języka łacińskiego.

Józef doksztalał się następnie w tak zwanym, jak określa w życiorysie, liceum funkcjonującym przy Seminarium Duchownym we Włocławku, gdzie uzupełniał wiedzę zdobytą w gimnazjum²⁴.

Seminarium Duchowne we Włocławku prowadziło wówczas łącznie 6 kursów (6 lat nauki), do których należał również okres pobytu w szkole, określanej potocznie jako liceum. W 1912 r., do seminarium, wraz z J. Piekielińskim, zgłosiło się według oceny współczesnych, wyjątkowo wielu aspirantów. Kursy starsze, od III do VI, rozpoczęły wykłady 6 września 1912 r., natomiast młodsze, od I do II, w dniu 21 września. Kurs (rok) I rozpoczął naukę po skompletowaniu

---

²⁰ Wywiad z 2 kwietnia 2012 r. przeprowadzony ze Zdzisławem Piekalnym...

²¹ Sąsiad wspomina go jako starego mężczyznę z długimi włosami. Wywiad z 15 kwietnia 2012 r. przeprowadzony ze Stanisławem Godzińskim...

²² APL, USC Szadek, 1895, Akta ślubów, nr 22.

²³ Wywiad z 2 kwietnia 2012 r. przeprowadzony ze Zdzisławem Piekalnym...

²⁴ Na początku XX w. studia w seminarium włocławskim trwały 5 lat, w roku 1902/1903 przedłużono je do 6 lat, a w 1917 r. do 7 lat. W 1908 r. nastąpił podział włocławskiej uczelni na niższe i wyższe seminarium duchowne. Pierwsze miało uzupełniać kurs gimnazjalny z maturą. Do seminarium przechodzili kandydaci z ukończonymi 4 klasami gimnazjum i mieli obowiązek ukończyć tam 4 klasy wyższe gimnazjum. W latach 1914–1918 dokonano ostatecznie podziału seminarium na dwie instytucje: liceum (kursy I–II, od 1917 r. I–III) i dział teologiczny (kursy III–VI, od 1917 r. IV–VII). Zob. J. Dębiński, *Duchowieństwo rzymskokatolickie...*, s. 94–95.

kandydatów (wraz z J. Piekieleńskim), a II po powrocie z dwutygodniowych ferii wakacyjnych²⁵.

Na I roku J. Piekieleński uczył się wraz z 13 alumnami. Wszyscy koledzy z roku byli od niego starsi, nawet o 6 lat²⁶. W 1913 r. na II roku znalazł się w nieco liczniejszym gronie 20 alumnów, wśród których jedynie jeden alumn – Piotr Sobański, pochodził z jego rocznika. Pozostali alumni byli starsi wiekiem²⁷. W 1914 r. Piekieleński figurował na liście 24 kleryków III roku, gdzie również był najmłodszy obok wspomnianego P. Sobańskiego²⁸. Krótco przed wybuchem I wojny światowej w 1914 r. J. Piekieleński ukończył tzw. liceum. Następnie, jak pisze w zyciorysie, na rok musiał przerwać edukację. Z powodu działań wojennych Seminarium Duchowne w roku szkolnym 1914/1915 było nieczynne.

W wykazie alumnów z 1915 r. znów figuruje na III roku, kiedy to rozpoczął naukę we właściwym Seminarium Duchownym. Był tam słuchaczem kursu filozoficzno-teologicznego. Na poszczególnych latach studiów był najmłodszy na roku obok dwóch innych kleryków²⁹. W 1915 r. razem z nim na III roku uczyło się łącznie 25 alumnów³⁰, a w 1916 r. na IV roku ich liczba zmniejszyła się do 17³¹. W 1917 r. znalazł się w wykazie 15 kleryków VI roku³², na który otrzymał promocję prawdopodobnie z pominięciem roku V po reorganizacji uczelni. Liczba jego kolegów nie zmieniła się też na ostatnim VII roku, który rozpoczął w 1918 r.³³ Naukę w Seminarium ukończył

²⁵ Jak donosi ówczesny organ prasowy diecezji *na odbyte przed i po wakacjach egzamina wstępne zgłosiło się i zapisanych zostało w poczet alumnów trzydziestu przeszło kandydatów – liczba znacznie wyższa niż dotąd w paru latach ostatnich*. Zob. *Kronika miesięczna diecezjalna*, KDKK, wrzesień 1912, R. 6, nr 9, s. 274.

²⁶ Byli to urodzeni w latach 1891–1896: Jan Lipiński, Józef Bryl, Stanisław Popiela, Kazimierz Rusin, Władysław Jaroniewski, Władysław Jabłoński, Leon Gruszczyński, Antoni Sewerynek, Edward Weteska, Waław Bartoszewski, Henryk Brzuski, Aleksander Smoleński, Antoni Kańczucki. Zob. *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Wladislaviensis seu Calissiensis pro anno domini 1913*, Włocławek 1912, s. 21.

²⁷ *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Wladislaviensis seu Calissiensis pro anno domini 1914*, Włocławek 1913, s. 21–22.

²⁸ *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Wladislaviensis seu Calissiensis pro anno domini 1915*, Włocławek 1914, s. 20–21.

²⁹ Piotra Sobańskiego i Faustyna Stefańczyka.

³⁰ *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Wladislaviensis seu Calissiensis pro anno domini 1916*, Włocławek 1915, s. 20.

³¹ *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Wladislaviensis seu Calissiensis pro anno domini 1917*, Włocławek 1916, s. 23.

³² *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Wladislaviensis seu Calissiensis pro anno domini 1918*, Włocławek 1917, s. 22.

³³ Byli to urodzeni w latach 1883–1897: Henryk Brzuski, Kazimierz Rusin, Antoni Sewerynek, Józef Gruszczyński, Piotr Sobański, Józef Bielowski, Stanisław Gołaszewski, Henryk Kazimierowicz, Bogumił Kasprzak, Józef Szewczyk, Faustyn Stefańczyk, Stanisław Skrętny, Wawrzyniec Grabowski, Eugeniusz Gosiewski. Zob. *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Wladislaviensis seu Calissiensis pro anno domini 1919*, Włocławek 1918, s. 20–21.

w 1919 r. Fakt, iż był młodszy od większości alumnów na roku, świadczy o dużej dojrzałości Józefa, który musiał dorównywać starszym w nauce.

Fot. 1. Wykładowcy i alumni Seminarium Duchownego we Włocławku w 1918 r.
Źródło: Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. ks. Walentego Patykiewicza,
Fotografia z dedykacją: *Ukochanemu kierownikowi duchownemu w dwudziestopięcioletnią rocznicę kapłaństwa wdzięczni wychowawcy 1893 8/1 1918*, b. sygn.

W czasie pobytu w seminarium otoczenie Józefa tworzyli alumni i wykładowcy, których wizerunki zachowały się na zbiorowej fotografii wykonanej w 1918 r. z okazji jubileuszu kapłaństwa jednego z wykładowców (zob. fot. 1). Zdjęcie zadedykowano ks. Piotrowi Czapl³⁴, posiadającemu wówczas w Seminarium Duchownym stanowisko *director spiritualis*³⁵. Jako ojciec duchowny sprawował on opiekę nad

³⁴ Dedykacja o treści: *Ukochanemu kierownikowi duchownemu w dwudziestopięcioletnią rocznicę kapłaństwa wdzięczni wychowawcy 1893 8/1 1918*, dotyczy zapewne tego wyświęconego w 1893 r. duchownego. Fotografia znajdująca się w zbiorach AACz, skopiowana przez autora 17 września 2007 r., stanowiła wówczas wystrój wnętrza archiwum, b. sygn.

³⁵ Zob. *Catalogus ecclesiarum ... pro anno domini 1919*, Włocławek 1918, s. 18.

klerykami, w tym m.in. był ich spowiednikiem. Na fot. 2 wśród ok. 100 księży można odnaleźć również podobiznę ówczesnego alumna J. Piekieleńskiego³⁶.

Piekieleński tonsurę³⁷ i święcenia mniejsze otrzymał w kwietniu 1916 r. w bazylice wrocławskiej, z rąk ks. biskupa Stanisława Zdzitowieckiego. Biskup Zdzitowiecki udzielił Józefowi również święceń większych, tj. subdiakonatu i diakonatu, 5 kwietnia i 11 maja 1919 r. Na kapłana J. Piekieleński został wyświęcony 17 sierpnia 1919 r. we wspomnianej już bazylice, przez ks. biskupa sufragana wrocławskiego Władysława Krynickiego³⁸.

Fot. 2. J. Piekieleński jako alumn Seminarium Duchownego we Wrocławku w 1918 r.
 Źródło: Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. ks. Walentego Patykiewicza, Fotografia z dedykacją: *Ukochanemu kierownikowi duchownemu w dwudziesto-pięcioletnią rocznicę kapłaństwa wdzięczni wychowawcy 1893 8/1 1918*, b. sygn.

³⁶ Według bratanka, który opisywał stryja na podstawie fotografii, ks. J. Piekieleński był dość potężnej postury. Zdjęcia te zaginęły. Rodzina nie posiada obecnie żadnych pamiątek, dokumentów czy listów pozostawionych przez księdza. Wywiad z 2 kwietnia 2012 r. przeprowadzony ze Zdzisławem Piekalnym...

³⁷ *Tonsura* z łac. 'postrzyżenie, ogolenie'. Otrzymywali ją kandydaci do stanu duchownego wraz z wycięciem kilku kosmyków włosów na głowie i przyjęciem szaty duchownej. Następnie w kształcie małego krążka strzyżono ją na czubku głowy. Zob. X. I. Ch., *Tonsura*, [w:] *Encyklopedia Kościelna podług teologicznej encyklopedji Wettera i Weltego z licznymi jej dopełnieniami przy współpracownictwie kilkunastu duchownych i świeckich osób*, wyd. M. Nowodworski, t. 28, Warszawa 1905, s. 608.

³⁸ *Curriculum vitae* (życiorys) ks. J. Piekieleńskiego z 1921 r. Zob. AACz, Akta personalne, AP 279, k. 37v.

DUSZPASTERSTWO

Kilka dni później absolwent seminarium zagościł w rodzinnym Szadku, co, jako ważne wówczas wydarzenie, opisuje lokalny tygodnik: *W dniu 26 sierpnia [1919 r.] odbyły się u nas prymicje czyli pierwsza msza nowowyświęconego księdza, Józefa Piekielińskiego, syna obywatela naszego miasteczka. Parafianie ze wszystkich okolic przybyli licznie na tę niezwykłą uroczystość. Słowo Boże wygłosił proboszcz z Korczewa, podnosząc zasługi bogobojnego wychowania dzieci w pracy kapłańskiej. Po uroczystym nabożeństwie nowowyświęcony udzielił wszystkim błogosławieństwa przez wkładanie rąk. Młodemu pracownikowi na niwie Chrystusowej – Szczęść Boże!*³⁹

Wikariaty w Dobrcu, Mierzynie i Iwanowicach

Młody ksiądz, krótko po wyświęceniu, został wyznaczony wikariuszem w parafii Dobrzec pod Kaliszem⁴⁰. W parafii tej pracował 11 miesięcy. W czerwcu 1920 r. został przeniesiony na wikariat z Dobrcza do Mierzyna⁴¹. Nie wspomina jednak o tym w swoim życiorysie, być może ta zmiana miejsca pracy nie została zrealizowana. Obowiązki kapłańskie zmuszały ks. J. Piekielińskiego również do przyjazdów do stolicy diecezji. W marcu 1920 r. został wezwany wraz z innymi księżmi z diecezji do Włocławka (w gmachu kurii diecezjalnej) na egzamin na aprobatę (jeden z egzaminów trzyletnich, według programu z egzaminu I-go)⁴², którego termin wyznaczono na 7 października 1920 r.⁴³ W maju 1920 r. wraz z ponad setką innych kapłanów diecezji został wezwany na ćwiczenia rekolekcyjne (trwały od 21 do 24 czerwca 1920 r.) do Włocławka. Przeprowadził je w gmachu seminarium o. Stanisław Adamski⁴⁴. W końcu lipca 1920 r. ks. J. Piekieliński został przeniesiony do Iwanowic, gdzie również pełnił obowiązki wikariusza. Zgodnie z wezwaniem z kwietnia 1921 r., w dniach 22 i 29 września 1921 r. ponownie miał się stawić na egzamin wikariuszowski (jeden

³⁹ J. M., *Z Szadku*, „Ziemia Sieradzka” 1919, R. 1, nr 36, s. 5.

⁴⁰ *Zmiany w diecezji*, KDKK, sierpień/wrzesień 1919, R. 13, nr 8/9, s. 244 (druk numeru ukończono 10 września).

⁴¹ Tamże, czerwiec 1920, R. 14, nr 6, s. 195 (druk numeru ukończono 20 czerwca).

⁴² Składany co 3 lata przez wikariuszów i prefektów egzamin wikariuszowski na tzw. aprobatę, tj. związany z przedłużeniem jurysdykcji, czyli władzy do sprawowania sakramentu pojednania, zmuszał do powtórzenia wiadomości zdobytych w czasie studiów. Każdy przedmiot był w nim dzielony na 3 części, stąd kolejne partie materiału wyznaczano na najbliższe 3 lata. Egzaminy wikariuszowskie składane w formie ustnej obejmowały: Pismo Święte, dogmatykę, teologię moralną i prawo kanoniczne, historię Kościoła i liturgikę. Zob. J. Dębiński, *Duchowieństwo rzymskokatolickie...*, s. 189.

⁴³ *Rozporządzenia dyecezjalne*, KDKK, marzec 1920, R. 14, nr 3, s. 68.

⁴⁴ Tamże, maj 1920, R. 14, nr 5, s. 137.

z egzaminów trzyletnich, według programu z egzaminu I-go) do Włocławka (w gmachu kurii diecezjalnej)⁴⁵.

Szkoły w Rakowie i Koninie

Mając na względzie zalety charakteru ks. J. Piekieleńskiego, biskup S. Dzidowiecki 16 czerwca 1921 r. mianował go prefektem (katechetą) szkół powszechnych w Rakowie⁴⁶ pod Częstochową, *z tem przeświadczeniem, że z obowiązków tych wywiąże się z pożytkiem dla dobra kościoła i ojczyzny*. Ks. J. Piekieleński poprosił jednak biskupa o zwolnienie go z tego stanowiska i pozostawienie na wikariacie w Iwanowicach. List młodego księdza z 21 czerwca 1921 r. do zwierzchnika ujawnia kilka szczegółów osobowości młodego duchownego oraz jego ówczesnej sytuacji rodzinnej, materialnej i zdrowotnej. Wikariusz, jak to określał, nie czuł się na siłach, by podjąć pracę pedagogiczno-dydaktyczną, a nawet społeczną, w wyznaczonej placówce. Sytuacja rodzinna wymagała od niego częstych wizyt w rodzinnym Szadku. Przejazdy z odległego Rakowa byłyby dla niego zbyt kosztowne. Sytuację finansową wikariusza komplikowały dodatkowo problemy zdrowotne. Mimo młodego wieku, ks. J. Piekieleński przeszedł wówczas operację wrzodu karbunkułowego⁴⁷, po której 19 czerwca 1921 r. opuścił szpital. Był jednak nadal chory i, jak przewidywał, kuracja miała potrwać jeszcze miesiąc, co wiązało się dodatkowymi wydatkami. Zadłużony finansowo wikariusz obawiał się, że *nędzna państwowa prefektowska pensja wystarczy ledwie na wyżywienie się i w konsekwencji będzie musiał wyzbyć się niejednego [ubioru] z odzienia*. Argumentację swą podkreślał tym, iż jest to pierwsza prośba w jego kapłańskiej posłudze⁴⁸. Mimo wysłanego również w tej sprawie 17 sierpnia 1921 r. telegramu, biskup początkowo nie zmienił decyzji. Ordynariusz liczył, iż młody kapłan będzie otoczony w Rakowie troskliwą opieką i dostanie odpowiednie wynagrodzenie oraz utrzymanie. Korespondencja kurii z proboszczem Rakowa i dyrektorem tamtejszej fabryki dowodzi jednak, iż ks. J. Piekieleński nie otrzymał w Rakowie ani mieszkania, ani dostatecznego wynagrodzenia. Stąd biskup zdecydował się zmienić decyzję i mianował młodego księdza prefektem w Koninie. Zgodnie z wnioskiem kurii z 19 września 1921 r., Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 24 listopada 1921 r. mianowało ks. J. Piekieleńskiego prefektem publicznych szkół powszechnych w Koninie.

Dnia 10 listopada 1921 r. Rada Szkolna Powiatu Konińskiego zwróciła się do biskupa z prośbą o wydelegowanie nowego prefekta ks. J. Piekieleńskiego jako reprezentanta wyznania rzymskokatolickiego w Dozorze Szkolnym w Koninie.

⁴⁵ Tamże, kwiecień 1921, R. 15, nr 4, s. 100.

⁴⁶ *Zmiany w diecezji*, KDKK, czerwiec/lipiec 1921, R. 15, nr 6/7, s. 188.

⁴⁷ Ropne zapalenie torebek włosowych przechodzące na tkankę podskórną; czyrak mnogi.

⁴⁸ AACz, Akta personalne, AP 279, k. 39–39v.

Wikariaty w Bogdanowie, Osjakowie i Sosnowcu-Pogonii

Z Konina nominacją z 1 lipca 1922 r. ks. J. Piekieliński został przeniesiony na stanowisko wikariusza do Bogdanowa. Poza pracą w parafii musiał przygotowywać się do egzaminu. Wiosną 1922 r. po raz trzeci został wezwany do Włocławka na egzamin wikariuszowski trzyletni według programu z egzaminu I-go. Termin egzaminu wyznaczono na 12 i 19 października 1922 r.⁴⁹

Jednocześnie, wraz z kilkudziesięcioma kapłanami diecezji, został wezwany na ćwiczenia rekolekcyjne do Włocławka (w gmachu seminarium), na pierwszą z dwóch tur, trwającą od 27 do 29 czerwca 1922 r. (przyjazd przewidziano na 26 czerwca)⁵⁰.

W związku z pełnieniem obowiązków duszpasterskich, ks. J. Piekieliński musiał uzyskać co roku aprobatę. O braku stosownej książeczki aprobacyjnej na 1922 r., otrzymywanej za pośrednictwem dziekana, informował podczas pobytu w Bogdanowie, w liście skierowanym do kurii 8 grudnia 1922 r. Ks. J. Piekieliński prosi w nim o wydanie nowej lub odszukanie starej książeczki i prolongowanie jej na 1923 r. O książeczkę tę zabiegał poprzedni zwierzchnik ks. J. Piekielińskiego w Koninie – ks. dziekan Stanisław Szabelski. Dziekani byli zobowiązani nadsyłać książeczki aprobacyjne do grudnia każdego roku w celu uzyskania prolongaty na następny rok, np. 1923⁵¹.

Po zaliczeniu pierwszej partii wiedzy wymaganej na egzaminie wikariuszowskim, ks. J. Piekieliński mógł zdawać kolejną. Zgodnie z wezwaniem z wiosny 1923 r., w dniu 27 września 1923 r. miał się stawić we Włocławku (w gmachu seminarium) na egzamin wikariuszowski trzyletni według programu egzaminu II-go⁵².

W 1923 r. ks. Józef przystąpił do Związku Misyjnego Duchowieństwa w Polsce, grupującego księży⁵³ angażujących się w szerzenie religii katolickiej za granicą⁵⁴.

Jako wikariusz w Bogdanowie, odprawił rekolekcje w pobliskim klasztorze w Piotrkowie, co potwierdzało zaświadczenie wydane 13 [19] sierpnia 1924 r. Świadcstwo to proboszcz z Bogdanowa załączył do listu z 4 października 1924 r. skierowanego do kurii. Przy czym proboszcz wspomina, iż wraz z wikariuszem byli w jednym tygodniu wyznaczeni na rekolekcje do Częstochowy, co, jak pisze, w jego parafii nie było możliwe do realizacji. Ponieważ w czasie rekolekcji proboszcz miał zjazd koleżeński, jeden z księży musiał zostać w parafii.

Po złożeniu wszystkich egzaminów wikariuszowskich ks. J. Piekieliński mógł zdawać egzamin proboszczowski (konkursowy), który w przyszłości umożliwił

---

⁴⁹ *Rozporządzenia dyecezyjne*, KDKK, R. 16, maj/czerwiec 1922, nr 5/6, s. 184.

⁵⁰ Tamże, s. 186.

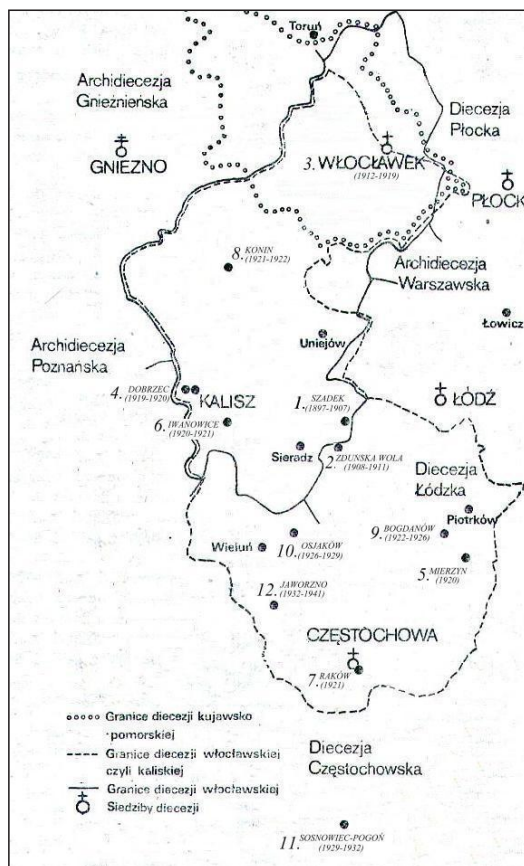
⁵¹ *Z kurji dyecezyjalnej*, KDKK, listopad 1922, R. 16, nr 11, s. 437.

⁵² *Rozporządzenia dyecezyjne*, KDKK, kwiecień/maj 1923, R. 17, nr 4/5, s. 147.

⁵³ *Z kurji dyecezyjalnej*, KDKK, wrzesień 1923, R. 17, nr 9, s. 346.

⁵⁴ J. Dębiński, *Duchowieństwo rzymskokatolickie...*, s. 509.

mu objęcie stanowiska administratora parafii⁵⁵. Zgodnie z wezwaniem z maja 1925 r., ks. J. Piekieleński mógł się stawić na egzamin konkursowy (który miał obowiązek złożyć w ciągu trzech lat) we Włocławku (w gmachu kurii diecezjalnej) 24 września 1925 r.⁵⁶

Ryc. 3. Miejsca pobytu, nauki i pracy J. Piekieleńskiego na ziemiach polskich
 Źródło: opracowanie własne na podstawie mapy zamieszczonej [w:] W. Kujawski,
Diecezja włocławska na przestrzeni wieków, „Ład Boży” 1983, nr 7, s. 8

Uwaga: linie na mapie oznaczają zmiany granic diecezji w XIX i na początku XX w.

⁵⁵ Egzamin proboszczowski trwał 2 dni. W pierwszym dniu egzamin dotyczył dogmatyki, teologii moralnej i pastoralnej oraz prawa kanonicznego. W drugim dniu egzamin składano ustnie z teologii dogmatycznej, moralnej, pastoralnej, prawa kanonicznego, liturgiki, katechetyki, historii Kościoła katolickiego w Polsce i z urzędowania proboszczowskiego. Zob. J. Dębiński, *Duchowieństwo rzymskokatolickie...*, s. 191.

⁵⁶ *Rozporządzenia dycieczalne*, KDKK, maj 1925, R. 19, nr 5, s. 175.

Po zmianie granic, część diecezji kujawsko-kaliskiej, w której wówczas przebywał (parafia Bogdanów), znalazła się w 1925 r. w nowo powstałej diecezji częstochowskiej, gdzie ks. J. Piekieliński pracował niemal do śmierci.

Z Bogdanowa ks. J. Piekieliński został 13 września 1926 r. przeniesiony na wikariat do Osjakowa. W Osjakowie opiekował się umierającym proboszczem ks. kanonikiem honorowym kaliskim Bolesławem Michnikowskim (ur. 1867 r.)⁵⁷. W liście odebranym 25 kwietnia 1929 r. w Kurii Biskupiej w Częstochowie pisał, iż proboszcz *dogorywa. Porządek z rzeczami doczesnymi zrobiony. Dziekan zawiadomiony. Z chwilą katastrofy powiadomię Kurję telegraficznie*⁵⁸.

Z Osjakowa 21 czerwca 1929 r. ks. Józef został przeniesiony na wikariat do Sosnowca-Pogonii, znajdującej się na południowym krańcu ówczesnej diecezji częstochowskiej. Parafie, w których pełnił posługę kapłańską ks. J. Piekieliński, znajdowały się głównie w południowej części diecezji kujawsko-kaliskiej, tworzącej następnie część diecezji częstochowskiej (zob. ryc. 3).

Probostwo w Jaworznie

W liście z 11 lipca 1932 r., Kuria Biskupia w Częstochowie powiadomiła Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego o nominacji ks. J. Piekielińskiego na administratora parafii w Jaworznie. Następnie biskup częstochowski mianował 4 października (30 września) 1932 r.⁵⁹ ks. J. Piekielińskiego proboszczem tej parafii.

Położone pod Wieluniem Jaworzno było początkowo filią parafii Parzymiechy. Samodzielność parafii ogłoszono 9 listopada 1919 r. Włączono do niej wsie: Jaworzno, Julianopol, Mostki, Słowików i Mirowszczyzna⁶⁰ (zob. ryc. 4).

Dnia 31 lipca 1932 r. ks. J. Piekieliński został zainstalowany na administratora tej parafii przez dziekana praszковского, ks. Franciszka Wtorkiewicza. Według nominacji na proboszcza z 30 września 1932 r., instalacji ks. J. Piekielińskiego miał dokonać wicedziekan praszkowski ks. Leopold Berendt.

Podczas przekazywania probostwa sporządzono spis zdawczo-odbiorczy mienia, które ks. J. Piekieliński przejął jako nowy rządcą parafii Jaworzno po swym poprzedniku ks. Stanisławie Wieczorku. Zapisano w nim sprawy dotyczące rozliczeń finansowych między poprzednikiem i następcą, w tym m.in. informację, iż: *Ogrodowiznę, owoce i okopowe nabył ks. Piekieliński. Żyto i owies następcą*

---

⁵⁷ *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Wladislaviensis seu Calissiensis pro anno domini 1925*, Włocławek 1925, s. 89.

⁵⁸ AACz, Akta personalne, AP 279, k. 53.

⁵⁹ Obie te daty występują w dokumentacji.

⁶⁰ Pierwszym proboszczem Jaworzna został jego dotychczasowy administrator ks. Leon Kwaśkiewicz. Zob. Wieści z dyecezji, KDKK, grudzień 1919, R. 13, nr 12, s. 359.

sprzeda, a po potrąceniu kosztów sprzętu i młocki ziarno odda poprzednikowi⁶¹. We wrześniu 1933 r. sprawy finansowe między tymi księżmi nie były jeszcze rozliczone. Ks. S. Wieczorek domagał się zapłaty za krescencje (plony uzyskane w ciągu jednego roku w gospodarstwie rolnym) oraz 400 zł.

Ryc. 4. Zachodnia część diecezji częstochowskiej w okresie II Rzeczypospolitej
 Źródło: opracowanie własne na podstawie Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej
 im. ks. Walentego Patykiewicza, *Mapa diecezji częstochowskiej*,
 wyd. X. Z. Sędzimir, Częstochowa 1931

Uwaga: pogrubioną linią wyróżniono lokalizację parafii Jaworzno oraz okolicznych probostw, których objęciem był zainteresowany ks. J. Piekieleński

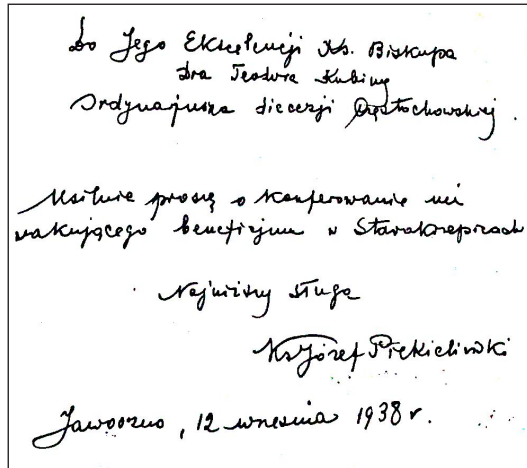
W październiku 1933 r. Kuria Biskupia poprosiła ks. J. Piekieleńskiego o interwencję w zarządzie kasy Stefczyka w Jaworznie, by ten zwrócił się do ks. Wieczorka z propozycją polubownego załatwienia sprawy należności.

Ks. J. Piekieleński planował zmianę miejsca pracy duszpasterskiej. Parafia Jaworzno była stosunkowo mała, demograficznie niemal cztery razy mniejsza od

⁶¹ AACz, Akta personalne, sygn. AP 279, k. 56.

siedziby dekanatu Praszki⁶². W liście z 26 lutego 1935 r. skierowanym do biskupa diecezji częstochowskiej Teodora Kubiny zgłosił swą kandydaturę na stanowisko proboszcza w Praszce lub *na inną większą zrewoltowaną parafię*⁶³. Musiał już wówczas zasłużyć się działalnością w Jaworznie, o czym referencji miał udzielić jego zwierzchnik dziekan ks. L. Berendt.

We wrześniu 1938 r. starał się również u wspomnianego już biskupa o wakujące beneficjum w Starokrzepicach (zob. ryc. 5). Parafia w Jaworznie nie zaspokajała zapewne ambicji i być może godziwej egzystencji materialnej młodego kapłana. Mimo starań, ks. J. Piekieleński pozostał w Jaworznie do wybuchu II wojny światowej.

Do Jego Ekscelencji Ab. Biskupa
dra Teodora Kubiny
Ordynariusza diecezji Częstochowskiej.

Udzielę prośbę o konferowanie mi
wakującego beneficjum w Starokrzepicach

Wdzięczny służąc
Ks. Józef Piekieleński

Jaworzno, 12 września 1938 r.

Ryc. 5. Autograf ks. J. Piekieleńskiego pod pismem z 12 września 1938 r.

Źródło: Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. ks. Walentego Patykiewicza, Akta personalne, sygn. AP 279, k. 60

OKOLICZNOŚCI ŚMIERCI

Na początku II wojny światowej (2 września 1939 r.) w Jaworznie zostali zabici proboszcz sąsiedniej parafii Parzymiechy, ks. Bonawentura Metler oraz wikariusz Józef Danecki. Gospodarz parafii, ks. J. Piekieleński, uniknął egzekucji⁶⁴.

⁶² Parafia Jaworzno w 1924 r. liczyła 2,3 tys. parafian, a Praszka – 9 tys. Zob. *Catalogus ecclesiarum ... pro anno domini 1925*, Włocławek 1925, s. 66.

⁶³ AACz, Akta personalne, sygn. AP 279, k. 59.

⁶⁴ J. Związek, *Represje wobec duchowieństwa diecezji częstochowskiej w latach 1939–1945*, [w:] *Martyrologia duchowieństwa polskiego 1939–1956*, Łódź 1992, s. 81–82.

Przez krótki czas ks. J. Piekieleński opiekował się osieroconą parafią Parzymiechy, informując biskupa o trudnej sytuacji duszpasterskiej na tym terenie włączonym wówczas do Kraju Warty⁶⁵.

W wyniku pierwszej większej akcji aresztowań, zorganizowanej na terenie diecezji częstochowskiej, w dniach 8–11 listopada 1939 r., w powiecie wieluńskim zatrzymano ok. 250 osób, w tym kilkunastu księży. Wszyscy zostali umieszczeni w więzieniu w Wieluniu. Po dwóch dobach zwolniono kilku księży, w tym ks. J. Piekieleńskiego⁶⁶.

Na przełomie września i października 1941 r. ks. J. Piekieleński przekroczył granicę Kraju Warty i przebywał w Blachowni na terenie Górnego Śląska. W tym czasie na plebanii w Jaworznie mieszkał ks. L. Berendt, usunięty przez Niemców z probostwa w Rudnikach.

Ks. J. Piekieleński wrócił do Jaworzna. Zapewne po to, aby odprawić nabożeństwo na uroczystość Matki Bożej Różańcowej⁶⁷. Chęć wypełnienia obowiązków duszpasterskich przypłacił w konsekwencji życiem.

Na początku października 1941 r. władze Kraju Warty postanowiły ostatecznie rozbić Kościół katolicki. W dniach 5–7 października 1941 r. aresztowano ok. 560 księży świeckich i zakonnych⁶⁸. W poniedziałek, 6 października 1941 r., o godz. 4.00 rano, żandarm Fromberg oraz wołyniak Otto Szmidtke aresztowali ks. L. Berendta i ks. Tomasza Gryszkę z Rudnik. Około godz. 9.00 rano, wraz z ks. J. Piekieleńskim z Jaworzna i ks. Stanisławem Sukiennickim zostali odwiezieni furmanką na punkt zborny do Wielunia⁶⁹.

W powiecie wieluńskim ujęto wszystkich księży, tj. 59 świeckich i 2 zakonnych (z wyjątkiem 2). Aresztowanych zgromadzono w wielkiej sali partyjnej w Wieluniu, gdzie przebywali kilka godzin. Stąd samochodami przewieziono ich do Konstątnowa Łódzkiego. Przez kilka dni uwięzieni spali na gołych deskach, w hali, gdzie przez okna pozbawione szyb zalewani byli strumieniami jesiennej deszczu. Po kilku dniach dostarczono im słomę do spania. Księżom odebrano pieniądze i zegarki, spisano dane aresztowanych oraz opisano ich wygląd i stan fizyczny. Więźniów bito oraz zapędzano do pracy w ustępach i na placu. Z Konstątnowa, 28 października 1941 r., aresztowani duchowni zostali przewiezieni w grupach 25-osobowych na stację Karolew w Łodzi. Załadowano ich do pociągu osobowego i zamknięto w pilnowanych przez strażników wagonach.

⁶⁵ J. Związek, *Martyrologium kapłanów...*, s. 269.

⁶⁶ Cz. Tomczyk, *Diecezja częstochowska w latach okupacji hitlerowskiej 1939–1945*, [w:] *Studia z historii Kościoła w Polsce*, t. 4, red. H. E. Wyczawski, Warszawa 1978, s. 357.

⁶⁷ J. Związek, *Martyrologium kapłanów...*, s. 269.

⁶⁸ M. Budziarek, *Geneza, przebieg i następstwa masowych aresztowań duchownych katolickich 5–7 października 1941 roku (ze szczególnym uwzględnieniem diecezji łódzkiej)*, [w:] *Martyrologia duchowieństwa ...*, s. 40–41.

⁶⁹ K. Błaszkiwicz, *II wojna światowa na terenie gminy Rudniki*, referat wygłoszony 28 I 2001 r. w ramach spotkań z cyklu „Historia lokalna na przykładzie wybranych miast i gmin” w powiecie oleskim.

Skład pociągu skierowano do Kutna. Po 36 godzinach podróży, 30 października, więźniowie znaleźli się na dworcu kolejowym w Dachau (łącznie 54 księży z diecezji częstochowskiej)⁷⁰. Tam też ks. J. Piekieliński otrzymał nr obozowy 28316⁷¹.

W obozie koncentracyjnym w Dachau więźniowie umierali często na skutek stosowanej przemocy, z powodu katorżniczej pracy, głodu, zimna, chorób, pseudomedycznych eksperymentów. Byli też przewożeni bezpośrednio do komór gazowych⁷². W 1942 r. z powodu wycieńczenia zmarło w obozie kilkunastu księży z powiatu wieluńskiego Kraju Warty. Ekstremalne warunki bytowe panujące w obozie zimą zrujnowały również zdrowie ks. J. Piekielińskiego, który 9 marca 1942 r. zmarł w wieku 45 lat. Ciało zamęczonego duchownego zostało spalone w miejscowym krematorium⁷³.

Niniejszy życiorys stanowi upamiętnienie postaci nieobecnej w świadomości młodego pokolenia w Szadku. Tekst powstał w siedemdziesiątą rocznicę kaźni duchownego w obozie koncentracyjnym. Jest on o tyle ważny, iż brak jakichkolwiek pozostałości materialnych po tym kapłanie.

Wśród księży pochodzących z ziemi szadkowskiej, których pobyt lub śmierć w Dachau czyni lokalnymi bohaterami, znaleźli się również Zygmunt Olszewski (ur. 1897 r. w Małyniu) oraz Władysław Sarnik (ur. w 1912 r. w Wielkiej Wsi koło Szadku)⁷⁴. Losy tych kapłanów, jako ofiar przemocy ze strony okupanta, również zasługują na podobną publikację.

Bibliografia

- Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. ks. Walentego Patykiewicza, Akta personalne, sygn. AP 279.
- Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. Ks. Walentego Patykiewicza, Fotografia z dedykacją: *Ukochanemu kierownikowi duchownemu w dwudziestopięcioletnią rocznicę kapłaństwa wdzięczni wychowawcy 1893 8/1 1918*, b. sygn.
- Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. ks. Walentego Patykiewicza, *Mapa diecezji częstochowskiej*, wyd. X. Z. Sędzimir, Częstochowa 1931, b. sygn.
- Archiwum Państwowe w Łodzi, Urząd Stanu Cywilnego Szadek, 1895–1897, 1899, 1902, 1905, 1908.
- Błaszkiwicz K., *II wojna światowa na terenie gminy Rudniki*, referat wygłoszony 28 stycznia 2001 r. w ramach spotkań z cyklu „Historia lokalna na przykładzie wybranych miast i gmin” w powiecie oleskim.

---

⁷⁰ Cz. Tomczyk, *Diecezja częstochowska...*, s. 365–366.

⁷¹ J. Domagała, *Ci, którzy przeszli przez Dachau (Duchowni w Dachau)*, Warszawa 1957, s. 190.

⁷² Cz. Tomczyk, *Diecezja częstochowska...*, s. 383.

⁷³ Tamże, s. 385; M. Budziarek, *Geneza, przebieg...*, s. 50; S. Librowski, *Ofiary zbrodni niemieckiej spośród duchowieństwa diecezji wrocławskiej 1939–1945*, Włocławek 1947, nie wymienia ks. J. Piekielińskiego, ponieważ zamordowany należał wówczas do diecezji częstochowskiej.

⁷⁴ J. Szubzda, *Sieradzcy księża...*, s. 6.

- Budziarek M., *Geneza, przebieg i następstwa masowych aresztowań duchownych katolickich 5–7 października 1941 roku (ze szczególnym uwzględnieniem diecezji łódzkiej)*, [w:] *Martyrologia duchowieństwa polskiego 1939–1956*, Łódź 1992, s. 34–57.
- Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Wladislaviensis seu Calissiensis pro anno domini 1913–1919 i 1925*, Włocławek 1912–1918 i 1925.
- Dębiński J., *Duchowieństwo rzymskokatolickie diecezji włocławskiej w latach 1918–1939*, Toruń 2010.
- Domagała J., *Ci, którzy przeszli przez Dachau (Duchowni w Dachau)*, Warszawa 1957.
- J. M., *Z Szadku*, „Ziemia Sieradzka” 1919, R. 1, nr 36, s. 5.
- Kronika miesięczna dyecezyjna*, „Kronika Dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej”, wrzesień 1912, R. 6, nr 9, s. 272–274.
- Kujawski W., *Diecezja włocławska na przestrzeni wieków*, „Ład Boży” 1983, nr 7, s. 8–9.
- Librowski S., *Ofiary zbrodni niemieckiej spośród duchowieństwa diecezji włocławskiej 1939–1945*, Włocławek 1947.
- Rozporządzenia dyecezyjne*, „Kronika Dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej”, marzec 1920, R. 14, nr 3, s. 66–69.
- Rozporządzenia dyecezyjne*, „Kronika Dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej”, maj 1920, R. 14, nr 5, s. 135–137.
- Rozporządzenia dyecezyjne*, „Kronika Dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej”, kwiecień 1921, R. 15, nr 4, s. 97–100.
- Rozporządzenia dyecezyjne*, „Kronika Dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej”, maj/czerwiec 1922, R. 16, nr 5/6, s. 181–187.
- Rozporządzenia dyecezyjne*, „Kronika Dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej”, kwiecień/maj 1923, R. 17, nr 4/5, s. 141–148.
- Rozporządzenia dyecezyjne*, „Kronika Dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej”, maj 1925, R. 19, nr 5, s. 173–177.
- Stefańska D., *Marian Działarski (1900–1945) – kapłan męczennik*, „Biuletyn Szadkowski” 2011, t. 11, s. 113–136.
- Stulczewski J., *Szadkowanie zamordowani w Katyniu*, „Biuletyn Szadkowski” 2011, t. 11, s. 93–111.
- Szubzda J., *Sieradzcy księża w Dachau*, „Na Sieradzkich Szlakach” 2008, R. 23, nr 1/89, s. 3–7.
- Tomczyk Cz., *Diecezja częstochowska w latach okupacji hitlerowskiej 1939–1945*, [w:] *Studia z historii Kościoła w Polsce*, t. 4, red. H. E. Wyczawski, Warszawa 1978, s. 207–508.
- Więści z dyecezyi*, „Kronika Dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej”, grudzień 1919, R. 13, nr 12, s. 358–359.
- Wywiad z 2 kwietnia 2012 r. przeprowadzony ze Zdzisławem Piekalnym zamieszkałym w Zduńskiej Woli, bratankiem ks. J. Piekieleńskiego.
- Wywiad z 15 kwietnia 2012 r. przeprowadzony ze Stanisławem Godzińskim (ur. 1919 r.).
- X. I. Ch., *Tonsura*, [w:] *Encyklopedia Kościelna podług teologicznej encyklopedji Wetzera i Weltego z licznymi jej dopełnieniami przy współpracownictwie kilkunastu duchownych i świeckich osób*, wyd. M. Nowodworski, t. 28, Warszawa 1905, s. 608.
- Z kurji dyecezyjalnej*, „Kronika Dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej”, sierpień/wrzesień 1920, R. 14, nr 8/9, s. 233–235.

- Z kurji dyecezjalnej*, „Kronika Dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej”, listopad 1922, R. 16, nr 11, s. 437–438.
- Z kurji dyecezjalnej*, „Kronika Dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej”, wrzesień 1923, R. 17, nr 9, s. 343–351.
- Zmiany w dyecezyi*, „Kronika Dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej”, sierpień/wrzesień 1919, R. 13, nr 8/9, s. 244–245.
- Zmiany w dyecezyi*, „Kronika Dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej”, czerwiec 1920, R. 14, nr 6, s. 194–195.
- Zmiany w dyecezyi*, „Kronika Dyecezyi Kujawsko-Kaliskiej”, czerwiec/lipiec 1921, R. 15, nr 6/7, s. 187–188.
- Związek J., *Martyrologium kapłanów diecezji częstochowskiej w czasie II wojny światowej*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 1976, t. 4, s. 185–300.
- Związek J., *Represje wobec duchowieństwa diecezji częstochowskiej w latach 1939–1945*, [w:] *Martyrologia duchowieństwa polskiego 1939–1956*, Łódź 1992, s. 75–84.

FATHER JÓZEF PIEKIELIŃSKI (PIEKIELNY) (1897–1942),
VICTIM OF THE CONCENTRATION CAMP IN DACHAU

Summary

Father Józef Piekieliński was born in 1897 in Szadek, where his family lived. After finishing the Theological Seminary in Włocławek he worked as catechist and curate in a number of parishes in Kujawsko-Kaliska diocese, and then in Częstochowa diocese. In the period 1932–1941 he was the parish priest in Jaworzno near Wieluń. During massive arrests of Polish clergy by Germans in 1941 he was imprisoned in the concentration camp in Dachau, where he died in 1942.